

קוראים יקרים,

וויליאם רוס אשבי, פסיכיאטר אנגלי ובין החלוצים בתחום הקיברנטיקה טבע בספרו "An introduction to cybernetics" את הביטוי "Only variety can absorb variety". ביטוי זה, אשר לימים נקרא חוק אשבי, פירושו בתרגום חופשי: "רק מגוון יכול לספוג (להתמודד עם) מגוון". כלומר, כדי להתמודד עם השונות והמגוון הגבוהים בסביבה, יש צורך שרפרטואר התגובות האפשריות יהיה עשיר בהתאם. בעולם הקיברנטיקה מתייחס החוקר בעיקר ליכולת הבקרה והשליטה של מערכות חישוביות מורכבות, כדוגמת אלו הדרושות בפיתוח מכונה/רובוט או בניהול מערכת כלכלית מורכבת. למשל, כאשר מתכנתים מכונה לבצע פעולה מורכבת, כגון הקראה של חומר כתוב על מנת לסייע לעיוורים, יש צורך שלמכונה יהיו מנגנונים שונים ומגוונים שידעו לזהות ולהתאים את עצמם למגוון רב של משתנים, כמו למשל לצורות, לגדלים ולצבעים השונים של האותיות, או לגודל העמוד. כלומר, רק אם המכונה בנויה עם מגוון יכולות גבוה, היא תוכל להגיב ביעילות למציאות המגוונת.

אין ספק שבקלות ניתן לשאול כלל זה לעולמות רבים אחרים לרבות עולם הפיזיותרפיה. ככל ש"סל הגישות הטיפוליות" מגוון יותר, ככל שיכולת התקשורת הבין אישית עשירה יותר, ככל שאמצעי הטיפול וההדרכה רבים יותר, כך גם תעלה היכולת שלנו לטפל בצורה הטובה והיעילה ביותר במגוון רחב של אנשים בעלי צרכים, לקויים ומוגבלות שונים. כמובן, שמגוון כלים אינו מספיק. יש צורך ביכולת שיפוט כדי להחליט, בסופו של דבר, מה מתאים למי. שיפוט זה מסתמך על הידע המצטבר בספרות המקצועית, וביכולת של המטפל לעשות אינטגרציה יעילה בין ידע זה, ניסיונו האישי כמטפל, וצרכיו של המטופל. לכן, לא בכדי, גיוון הוא אחד מהמאפיינים של כתב העת שלנו. גיוון זה בא לידי ביטוי הן במדורים השונים הכלולים בו והן במגוון הנושאים המועלים בו על ידי חוקרים וקלינאים מתחומי עניין שונים. בהמשך דברי כאן, ברצוני להציג את הצורך בגיוון שיטות המחקר תוך התמקדות בשתי שיטות מחקר השונות באופן מהותי, המיוצגות במאמרים של הגיליון הנוכחי.

אימוץ הגישה בעולם הרפואה בכלל ובתחום הפיזיותרפיה בפרט של "טיפול מבוסס ראיות" מחייב פיתוח ידע שיהווה את הבסיס להחלטות קליניות. אך בד בבד עם פיתוח הידע, יש צורך להנגיש לקלינאי את הידע המחקרי הרב שמצטבר בצורה שיקל עליו ללמוד ולהשתמש בו. די להקיש, לדוגמא, בשני מושגים בסיסיים כמו "כאב גב תחתון" ו"תרגילים" במאגר ממוחשב של מחקר רפואי (לדוגמא, pubmed) ולקבל 2119 ערכים, כדי להבין כי הידע המצטבר הוא כה רב שבחיי היום יום, זה בלתי אפשרי שכל אחד מאיתנו יהיה מועדכן בכל מה שנכתב בנושא זה. כיצד אם כן נוכל לבסס את עבודתנו על סמך הראיות העדכניות ביותר?

בהקשר לכך, התפתח בעולם הרפואה והבריאות המושג "הירארכית (או פירמידת) הראיות" המסווג את המאמרים על פי איכותם ותורמתם לקבלת החלטות קליניות עדכניות. בראש סולם סיווג זה עומדים הסקירה השיטתית והמטה-אנליזה. מאמרים אלה מהווים סיכום מקיף של הידע המחקרי הקיים על נושא ספציפי. כללי הכתיבה של מאמר מסוג זה כוללים הגדרה מפורטת של קריטריוני ההכללה של המחקרים הנכללים בסקירה כמו גם הערכה

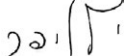
אובייקטיבית של איכותם המחקרית. מסקנות המאמר אמורות להציג ולסכם לקורא את המידע העדכני ביותר בנושא הנדון. דוגמא למאמר מסוג זה הוא מאמרם של ר. תמרי ומ. אלחסיד המופיע בגיליון הנוכחי בנושא "השפעת טיפול בגירויים חשמליים על ריפוי פצע על רקע סכרת - סקירה שיטתית". לא פעם נמצא כי מסקנות מאמרי הסקירה אינן חד משמעיות והן מצביעות על צורך במחקר נוסף. תרומתם היא לכן בכך שהם מציגים לקורא בצורה תמציתית ומקיפה מהו ה-state of the art. כלומר מה אנחנו יכולים לקבוע בבטחה ומה עדיין טעון מחקר ודיון.

בתחנית ה"הירארכיה של הראיות" נמצאים תיאורי המקרה. מחקרים אילו הם בד"כ מחקרי חלוץ המתארים מקרים בודדים ואינם מאפשרים קביעה של יחסי סיבה ומסובב. במידה רבה מחקרים של ח. וייס, נ. ברקן ומ. לוטן בגיליון הנוכחי בנושא "תאריך תפוגה לכרית למניעת פצעי לחץ? מחקר חלוץ השוואתי" הוא מחקר מסוג זה. נשאלת השאלה, אם סקירה שיטתית מאפשרת לקורא לקבל תמונה רחבה ממגוון מחקרים עדכניים בנושא מסוים, מה הטעם במחקר חלוץ אשר מתאר מקרה או מקרים בודדים? המענה לשאלה זו טמון בכלל כי: "רק מגוון יכול להכיל מגוון". לכל סוג מאמר היתרונות והחסרונות שלו. בעוד סקירה שיטתית מעניינת את הקלינאי והחוקר בהיותה סיכום הידע הקיים, הרי מחקר חלוץ הוא צוהר לתחום שעדיין טרם נחקר ויכול ולקדם את החוקר לכיווני מחקר חדשים ולגרות את הקלינאי להסתכל בעין יותר בוחנת על תופעות/ אפשרויות/ התאמות אליהן לא התייחס בעבר.

בהתאם להשקפתי כי "רק מגוון יכול להכיל מגוון" אני מאמינה שכמו בתחומים רבים אחרים, שינוי הנהגה הוא דבר חשוב ומבורך. לכן, לאחר חמש שנים כעורכת הראשית של כתב העת לפיזיותרפיה הנני מסיימת את תפקידי זה. ברצוני להודות לכל האנשים שעזרו לי במלאכה במהלך חמש השנים האחרונות. תודתי נתונה לכל חברי המערכת ובראש ובראשונה לגב' זיוה גינוסר אשר עמלה לצידי ללא ליאות, לבית ההוצאה "אחוזה הוצאה לאור" ובעיקר לנטלי פרבר ולשולם בנוליאל, לשישנה שפירא על ההקפדה והמסירות בתהליך ההגה, לסוקרים האנונימיים אשר סייעו לנו להבטיח את איכות המחקרים שפורסמו, ולכל ציבור הכותבים והקוראים שבלעדיהם אין לכתב עת מקצועי כל משמעות. בהזדמנות זאת ברצוני לאחל בהצלחה לדר' תמר יעקב, אשר לקחה על עצמה את תפקיד העורכת הראשית הבאה. אני בטוחה שתמר תמשיך לקדם בהצלחה רבה את כתב העת ככלי איכותי ורלוונטי להפצת ידע ולקידום העשייה הקלינית והמחקרית בקרב ציבור הפיזיותרפיסטים בישראל.

קריאה מהנה.

בברכה,

פרופ' יוכבד (יוכי) לויפר, עורכת ראשית

מקורות

1. Ashby W.P., "An introduction to cybernetics". London, Chapman & Hall, 1956.